

Ickevåld i Israel och Palestina

Icke våld i Israel och Palestina

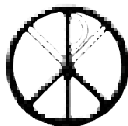
*Text och bild:
Martin Smedjeback
Britta Samuelsson*

Ett stort tack till alla dem som vi har fått lov att intervjua till denna skrift!

Tryckt 2004 av TypoPrint, Stockholm

Layout: Marja Casparsson, Karin Haglind och Martin Smedjeback

*Tidigare skrifter i Kristna Fredsrörelsens skriftserie om ickevåld:
För ickevåld - Kristna Fredsrörelsens idéprogram
Religionernas fredsskapande kraft i judendom, kristendom och islam*

Kristna Fredsrörelsen

172 99 Sundbyberg
besöksadress: Starrbäcksgatan 11
tel 08-453 68 40, fax 08-453 68 29
kristna.freds@krf.se
www.krf.se

Innehåll

Förord	3
1. Bakgrund.....	5
2. Förutsättningarna för ickevåld.....	8
3. Protest och övertalning.....	11
4. Socialt ickesamarbete.....	17
5. Ekonomisk bojkott.....	19
6. Strejk	23
7. Politiskt ickesamarbete	24
8. Ingripande.....	31
9. Internationella insatser	37
10. Framtiden?	42
11. Hemsidor, referenser och noter	46

Förord

Det var under ett av utgångsförbuden i Betlehem våren 2002. *Noah Salameh* kunde efter åtta dagar äntligen åka till jobbet eftersom den israeliska armén hade gjort ett avbrott i utgångsförbudet. När han närmade sig såg han att dörren var uppbruten. Den israeliska armén hade varit på hans kontor och förstört allt. Datorer, telefoner, fax, möbler – allt var förstört.

Tusentals

arbetstimmar hade gått upp i rök.

De hade dessutom stulit

400 dollar som var gömda i en låda.

– Detta är ett fredscenter! Hur kan den israeliska armén ge sig på detta center som vill motverka terrorism? frågar Noah uppgivet.

Det är inte första gången Noah har mött ockupationens hårdare sidor. Han har suttit 15 år i israeliskt fängelse för sitt politiska engagemang. Idag är han chef för Palestinian Center for Conflict Resolution and Reconciliation, en systerorganisation till Kristna Fredsrörelsen. Centret arbetar för att utbilda i ickevåld och konflikt-hantering. Sedan organisationen startade 1994 har de utbildat tusentals människor i ickevåld. Hans senaste idé är att skapa det första arabiska ickevåldsmagasinet i världen.

Efter förstörelsen av Noahs kontor kom ett brev från honom till Kristna Fredsrörelsen där han beskrev vad som hade hänt. Han avslutar brevet med att säga:

– Men jag lovar att de aldrig kommer att lyckas med att förändra mina värderingar, mina principer eller min moral. Jag tror på fred eftersom det är min mission i livet och jag lovar att fortsätta att kämpa för fred och rättvisa hela mitt liv. De kommer aldrig att kunna krossa vårt hopp. Vi kommer att fortsätta vårt arbete, vår kamp och vår strävan efter att bygga och bygga och åter bygga.

Trots våld, instängdhet och förnedring fortsätter Noah Salameh att kämpa på med ickevåldsliga medel. Det är människor såsom Noah som denna skrift kommer att handla om. Vi skriver främst utifrån ett trettiotal intervjuer vi gjorde under december 2002 i Israel och Palestina på uppdrag av Kristna Fredsrörelsen. Vår ambition med denna skrift är att ge en bild av ickevåldskampen i Israel och Palestina. Vi hoppas att de frågor varje kapitel avslutas med kan ge upphov till samtal och funderingar i grupper eller enskilt. I slutet av skriften vill vi också beröra frågeställningar om vilka chanser ickevåldskampen har att lyckas i Israel och Palestina och hur vi alla kan hjälpa till i detta arbete.

Martin Smedjeback och Britta Samuelsson
Stockholm, 2004-02-25

1. Bakgrund

Länge har det palestinska och israeliska folket levt med våld och rädsla. Under 1990-talets fredsprocess som startade i hemlighet i Oslo började många att hoppas på en lösning av Israel/Palestina-konflikten. Men man lyckades göra väldigt få framsteg mot fred. När andra intifadan (palestinska upproret) började år 2000 ökade våldet dramatiskt.

– Hela tiden tänker jag att det måste ta slut, att det inte kan bli värre. Men där har jag fel. Det blir värre hela tiden, säger *Thomas Magnusson* som arbetade på studieförbundet Bildas center i Jerusalem fram till år 2003.

Sedan han började på sin tjänst i juni 2000 har våldet bara eskalerat i området. Många palestinier och israeler är utmatade av våldet och befarar att utsikterna till fred har minskat avsevärt.

Under 1990-talets fredsprocess fick palestinerna begränsat självstyre i vissa delar av de ockuperade områdena. Samtidigt fortsatte de illegala israeliska bosättningarna på ockuperad mark att öka. Idag bor mer än 350 000 israeler på de ockuperade områdena. Ingen av de fyra miljoner palestinska flyktingarna tillåts att återvända till sitt hemland.¹

Ockupationen gör också att fattigdomen har ökat mycket. Mycket av den palestinska ekonomiska nedgången kan kopplas till den israeliska avspärrningen av de

Bakgrund till konflikten

Judeförföljelsen i Europa kulminerar i förintelsen under andra världskriget. Samtidigt förstärks sionismen och kravet på en judisk stat. År 1947 röstar FN för en delningsplan mellan en judisk stat och en palestinsk-arabisk stat. Året därpå utropas Israel som en självständig, judisk stat. Egypten, Libanon, Syrien, Jordanien och Irak förklarar krig mot Israel. När vapenvilan inleds härskar Israel över 80 % av Palestina.

1967 inleds sexdagarskriget då Israel ockuperar östra Jerusalem, Västbanken, Gaza, Sinaiöknerna och Golan-höjderna. Efter kriget antas resolution 242 i FN som uppmanar Israel att dra sig tillbaka från de ockuperade områden och att båda parter i konflikten ska erkänna varandras integritet och gränser.

I slutet av 1987 börjar den första intifadan, det palestinska upproret. I början av 1990-talet inleds hemliga fredsamtal i Oslo mellan PLO och israeliska politiker. Resultatet blir Osloavtalet som undertecknas 1993. År 2000 strandar fredsprocessen och samma år bryter den andra intifadan ut.

ockuperade områdena. Nästan all export från de ockuperade områdena hindras av Israel. Även antalet palestinska arbetare som åker till Israel för att arbeta har minskat mycket kraftigt under andra intifadan pga. att israelisk militär förhindrar fri rörlighet. Under år 2000 och 2001 drogs 181 000 träd upp från palestinsk jord och 3,7 miljoner kvadratmeter jordbruksland förstördes av Israel, vilket gjorde tiotusentals palestinier arbetslösa.² Det finns även andra problem som tex. korruption och brist på öppenhet inom den palestinska myndigheten. Idag är vart femte barn i Gaza undernärt enligt Dagens Nyheter (2003-07-07).

– Man kan inte säga att det råder svält som i Afrika, men en indirekt svält, med stor undernäring. Om utvecklingen fortsätter på samma sätt kommer resultatet att bli svält, säger *Constantine Dabbagh*, generalsekreterare för Mellanösterns Kristna Råds regionkontor i Gaza.

De hårda levnadsvillkoren med dagligt våld och fattigdom kan leda till att människor blir självmordsbombare, menar *Hasan El-Nounou* på Gaza Mental Health Community Programme (GMHCP).

– De är inga galna människor, utan personer som ser sin aktion som ett offer. Det känner sig tvingade av situationen att göra det, säger han.

Guy Gillor, medlem i den israeliska fredsrörelsen Ta'ayush, uttrycker viss förståelse för att palestinier i sin desperation tar till självmordsbombning, men han kan aldrig stödja det.

Han tror att självmordsbombningarna endast ger palestinierna en hårdare ockupation. Om både palestinier och israeler kunde minska våldet skulle det bli lättare för båda sidor att arbeta för fred, menar Guy. Idag är det svårt för många israeler att arbeta för fred eftersom de ständigt oroar sig över var och när nästa terrorattack ska komma. Varje våldshandling från endera sida kommer att lägga till en tegelsten i muren mellan israeler och palestinier, tror Guy.

– Om vi inte stoppar våldet kan vi snart inte se varandra i ögonen längre, säger han.

Ruth El-Raz från den israeliska fredsrörelsen

Bat Shalom tycker att klimatet nu är helt annorlunda än vad det var tidigare.

– Hatet är så enormt. Det finns ett mycket större hat i alla leden jämfört med för 10 år sedan.

Men hon låter inte sig själv uppslukas av hatet.

– Om jag ger upp, kommer jag att sprängas i bitar, menar Ruth. Jag kan inte luta mig tillbaka när jag lever i en värld som denna. Visst känns det hopplöst ibland, men det lilla jag kan göra ska jag göra. Jag vill tro på tanken att ett litet frö kan ge betydligt mer. Alla små handlingar för freden och rättvisan är viktiga och ett steg i rätt riktning.

Våld:

Från andra intifadans början i september 2000 och till januari 2004 har drygt 2300 palestinier och drygt 900 israeler dödats i konflikten. Många av dessa, på båda sidor, har varit minderåriga och en stor majoritet av dem, på båda sidor, har varit civila. Mer än 24 500 palestinier har blivit skadade av den israeliska armén under den andra intifadan (fram till januari 2004). Fler än 6 000 israeler har blivit skadade under samma period.

Utegångsförbud:

Under 2002 och 2003 är det flera palestinska byar som har haft utgångsförbud mellan 30-65 % av den totala tiden. Nablus har rekordet med utgångsförbud 65 % av dygnets timmar mellan den 18 juni 2002 och den 18 mars 2003.

Fattigdom:

I Gaza lever 80 % av befolkningen i

fattigdom enligt FN:s fattigdomsindex, som definierar den som tjänar mindre än två dollar om dagen som fattig. Innan intifadan började år 2000 låg arbetslösheten i Gaza på omkring 20-25 %. År 2003 låg den på 60-70 %.

Källor

B'tselem, israelisk människorättsorganisation
Palestine Red Crescent Society

IDF, Israeli Defence Force – den israeliska militären (www.idf.il)

Intervju i december 2002 med Constantine Dabagh, generalsekreterare för Mellanösterns Kristna Råds regionkontor i Gaza.

Frågor för reflektion:

1. Vad kan det vara som gör att en person tar steget till att bli självmordsbombare?
2. På vilket sätt är fattigdom förknippat med våld?
3. Var och varannan dag kan vi höra om våld i Israel och Palestina, men vi får sällan höra nyheter om fredsrörelsen där. Hur kan det komma sig?

2. Förutsättningarna för ickevåld

Betyder ickevåldet något i en konflikt som genomförs av våldet? Är det fortfarande någon i Israel och Palestina som tror på en ickevåldslig kamp?

Våldet är ofta det enda vi ser, för att det är detta som når TV-skärmarna och dagstidningarnas förstasidor. Faktum är att det förutom allt våld också finns en ström av ickevåld. Om de som använder ickevåld som kampmetod ska denna skrift handla. Vad tycker då den vanlige palestinern och israelen på gatan om ickevåld? Är det en realistisk lösning på konflikten mellan Israel och Palestina? Både ja och nej, tycker palestinerna. Enligt en opinionsundersökning gjord sommaren 2002³ stödjer 80 % av palestinerna en massiv ickevåldsrörelse mot den israeliska ockupationen som skulle använda metoder som till exempel demonstration, bojkott och civil olydnad, och mer än hälften (56 %) skulle själva vilja vara med i en sådan rörelse. Samtidigt tvivlar en majoritet av palestinerna på att en ickevåldsrörelse skulle vara effektiv. Till exempel tycker 68 % att tidigare ickevåldsaktioner av palestinerna har visat att de inte kan förändra Israels beteende.

– I tio år har vi förhandlat utan att något hänt, säger en anonym källa från Al-Aqsa brigaderna. Vi vill bara ha ett slut på ockupationen.

Han tror inte att demonstrationerna kan hjälpa dem i denna situationen.

– F-16 kommer över oss och dödar oss. Barn blir dödade och skadade för livet. Vi måste agera på något sätt. Vad mer kan vi göra? säger den unga mannen från Al-Aqsa brigaderna.

Våldet ses ofta som mer effektivt för att påverka Israel. En student vid Al-Azhar universitetet i Gaza City menar:

– Icke-våld är inte effektivt, inte för oss. Det fungerar inte på israelerna. Det mest effektiva är att ha ett militärt försvar.

57 % av palestinerna tror att deras väpnade kamp gör det israeliska folket mer villigt att kompromissa med palestinerna. Motsägelsefullt nog tror 66 % av palestinerna att Israels våld gör palestinerna *mindre* villiga att kompromissa. Det hade varit intressant att se om samma motsägelsefulla åsikter fanns hos israelerna men tyvärr har man inte undersökt detta. Även om många palestinier tror att våld kan ge positiva politiska effekter så tycker 56 % att dödadet av kvinnor och barn inte är förenligt med den sanna moralen hos det palestinska folket. En opinionsundersökning gjord i december 2002⁴ visar att en knapp majoritet (51 %) av palestinerna anser

att ickevåldsliga demonstrationer är lika effektiva eller mer effektiva än våldsamma medel för att göra motstånd mot ockupationen. Om demonstrationerna skulle vara så omfattande att de skulle inträffa i varje stad på samma gång, då tror 72 % av palestinerna att ickevåld skulle vara lika eller mer effektivt än våld som kampmetod.

En av de många palestinier som tror att en ickevåldslösning vore möjlig är *George Rishmani* från Palestinian Center for Rapprochement between people (PCR) och International Solidarity Movement (ISM), en palestinsk/internationell ickevåldsrörelse. Han tycker att ickevåld är bäst därför att denna metod inte dödar civila. Han tror också att den ickevåldsliga vägen är mest effektiv.

Naim Ateek, direktor för Sabeel, en befrielsesteologisk organisation med säte i Jerusalem, är inne på samma linje.

– Jag tror att ickevåld alltid är mycket mer effektivt. Våld är mycket mer kostsamt än ickevåld. När man har en rörelse med strategi och med folk som är villiga att offra, då är ickevåld mycket mer effektivt än våld, säger Ateek.

En opinionsundersökning från Palestinian Opinion Pulse⁵ visar hur det ökande våldet under intifadan har förändrat åsikterna hos palestinerna. Före den andra intifadan var stödet för palestinskt militärt motstånd lågt. I mars 1999 låg det på 36 %. Under andra intifadan har stödet för militärt motstånd ökat dramatiskt till att ligga mellan 70-85 %. Liknande mönster kan ses för stödet av självmordsbombare. I mars 1999 var det 26 % av den palestinska befolkningen som uttryckte stöd för självmordsbombningarna. Under andra intifadan har det legat på mellan 64-76 %. Det verkar som om våld skapar acceptans för mer våld. *Arik Ascherman*, direktor på Rabbiner för mänskliga rättigheter uttrycker det så här:

– Människor tenderar att hårdna i sina åsikter när de blir beskjutna.

När det gäller israelers åsikter enligt en opinionsundersökning⁶ tycker 78 % av israelerna att palestinierna har en legitim rättighet att kämpa för en palestinsk stat om de gör det med ickevåldsliga metoder. Nästan två tredjedelar (63 %) av israelerna anser att den israeliska regeringen inte borde försöka att stoppa palestinierna från att genomföra massiva ickevålds demonstrationer.

Upplägget av skriften

För att få en överblick av ickevåldsmotståndet i Israel och Palestina används i denna skrift en kategorisering av *Gene Sharp*⁷. Denne amerikanska fredsforskare har gjort den mest detaljerade genomgång av ickevåldsmetoder till dags datum. År 1973 publicerades hans trilogi ”The politics of nonviolent action” där exemplifieras 198 olika ickevåldsmetoder i sex olika huvudkategorier: ickevåldslig protest och övertalning, socialt ickesamarbete, ekonomisk bojkott, strejk, politiskt ickesamarbete och intervention. Det är dessa huvudkategorier som denna skrift utgår ifrån. Vi har valt att samla internationella ickevåldsaktioner till kapitel 9. Framför allt fokuserar vi på ickevåldsaktioner från 1987 fram till 2003. Varje kapitel inleds med en beskrivning av Sharps kategori.

Frågor för reflektion:

1. En majoritet av palestinier tror att deras väpnade kamp gör Israel mer villigt att kompromissa. Samtidigt tror de att Israels väpnade kamp gör dem själva och de palestinska ledarna *mindre* villiga att kompromissa. Hur kan det komma sig?
2. Varför tenderar människor att själva bli anhängare av våld (och kanske våldsutövare) när de själva utsatts för våld?

3. Protest och övertalning

Sharps första kategori av ickevåldsmetoder är "Icke våldslig protest och övertalning". Den inkluderar framför allt symboliska handlingar som på något sätt vill uttrycka en protest eller ett stöd för en sak. Exempel på dessa metoder är demonstrationer, manifestationer, sorgemöten eller protestmöten.

Demonstranter skjuts ner

Intifadan (upproret) 1987 började som en massiv manifestation av det palestinska missnöjet. Längre hade det palestinska folkets känslor kokat och det var bara en tidsfråga innan det skulle koka över. I december 1987 samlades studenter på Bir Zeit-universitetet på Västbanken. De fick snart sällskap av folk från de närliggande områdena. Folkmängden växte från några dussin, till hundratal till tusen människor. De hade samlats för att protestera mot dödandet av fyra palestinier av en israelisk truckförare vid en militär vägspärr i Gaza. Demonstranternas manifestation var olaglig redan innan våldet börjat eftersom den israeliska administrationen, som då kontrollerade de ockuperade områdena, inte tillät den typen av folksamlingar. Vid kvällstid kom den israeliska armén till platsen för manifestationen och började skjuta gummikulor mot folkmassan för att de skulle upphöra med demonstrationen. Dussintals palestinier fängslades, men många fler av dem kastade stenar mot den israeliska armén. Detta blev sinnebilderna av intifadan: den unga palestinska mannen som slungade stenar mot de israeliska stridsvagnarna. Det var också denna bild som kablades ut till TV-apparater runt om i hela världen. Men det TV-kamerorna missade var det ickevåldsmotståndet som under den första intifadan växte och växte.

Världens största massutbildningskampanj?

Nästan så snart den första stenen var kastad uppstod under den första intifadan några informella grundregler bland palestinerna: de fick inte använda mer våld än stenkastning och brandbomber. De flesta palestinier ville inte gå med på att endast använda ickevåld. Det ansågs vara "för västerländskt" och kändes som en kapitulation till Israels armé. Man ville dock begränsa våldet till ett minimum för att få fram en David och Goliat-effekt: det lilla försvarslösa folket mot en av världens mest avancerade arméer.

Den första veckan under 1988 började det som skulle komma att bli en av 1900-talets mest ambitiösa massutbildningskampanjer i ickevåldsaktioner. Det hela började med ett flygblad som var signerat ”De palestinska styrkorna”. De första 17 flygblad som distribuerades inkluderade uppmaningar till flaggvisningar, kyrkklocksringningar, symboliska begravningar, demonstrationer, marscher och strejker. Under tre år kom det nya flygblad nästan varje vecka. Av de 27 olika motståndsmetoderna som nämndes i flygblad var 26 av dem helt ickevådsliga. Tryckningen av politiska flygblad var förbjudet på de ockuperade områdena enligt Israel. Israeliska polisen försökte ofta hitta och stänga de olagliga tryckerierna som tryckte dessa flygblad, men de lyckades aldrig stoppa flödet av nya flygblad.

När Camp David förhandlingarna under år 2000 misslyckades släcktes det lilla hopp som palestinier hade haft om en självständig stat och en rättvis fred. Det var bara en tidsfråga innan våldet skulle blossa upp igen. Gnistan kom när *Ariel Sharon* gick in på Moskéområdet i Jerusalem den 28 september år 2000 tillsammans med ett tusental israeliska poliser med plexiglassköldar och dragna vapen. Detta blev början av andra intifadan med massdemonstrationer av palestinier de första veckorna. En sak som skilde den andra intifadan från den första var att våldet som mötte de palestinska demonstrationerna var mycket grövre. Efter tre dagar hade fler palestinier dött än under en månad av den första intifadan. Detta gjorde att demonstrationerna minskade kraftigt och blev inte alls lika stora eller många som under första intifadan. Liksom under den första intifadan begränsade palestinierna sitt våld till stenar och brandbomber, men runt årsskiftet 2000-2001 ändrades denna strategi. Palestinierna tog till kalashnikovs och granater. Statsvetaren Imad Ghaiata förklarar förändringen av strategi:

– Vi brukade hålla folkliga marscher och demonstrationer mot israeliska vägspärrar och trupper, och de dödade mer än tio eller tolv varje dag och världen bara stod där och tittade på. Det var inte effektivt, vi led stora förluster. Folk tvingades använda andra medel.⁸

I Nablus i maj 2001 hölls den troligtvis största demonstrationen i Västbankens historia. En begravningsprocession på fler än hundratusen strömmade genom stadens gator efter en jaktplansattack. Begravningsprocessioner kom att bli det främsta sättet för palestinier att visa sitt motstånd mot ockupationen.

Varje fredag i 15 år

På den israeliska sidan har demonstrationen varit ett av de viktigaste verktygen för freds rörelsen. *Ruth El-Raz* var med på sin första demonstration som tioåring då hon demonstrerade mot den brittiska kolonialismen. Idag är hon 70 år och går fortfarande i demonstrationståg. Idag är hon aktiv i Bat Shalom som är en israelisk feministisk freds rörelse.

Bat Shalom ser som sin viktigaste uppgift att nå det israeliska folket med freds budskapet. Men man vill också bygga broar till det palestinska folket. Bat Shalom är en av de få freds rörelserna som samarbetar med palestinierna på de ockuperade områdena. Genom Jerusalem Link samarbetar Bat Shalom med kvinnoorganisationen Jerusalem Center for Women. Samarbetet fungerade bäst under Osloprocessen (freds processen under 1990-talet), berättar Ruth. Då lyckades de till exempel en gång samla tusentals israeler och palestinier som stod hand i hand runt Gamla Jerusalem, en sträcka på fyra kilometer. Manifestationens huvudbudskap var att Jerusalem måste vara en stad för två stater.

Fredag efter fredag efter fredag har israeliska och palestinska kvinnor - medborgare i Israel - manifesterat sitt motstånd mot ockupationen. Varje fredag i 15 år har de samlats. De kallar sig *Women in Black* (Kvinnor i Svart) och började 1988 under första intifadan att stå på Terra Santa-platsen i Västra Jerusalem med svarta skyltar i händerna med orden ”Stoppa ockupationen”. Genom sin manifestation påminner de andra israeler om att deras land är en ockupationsmakt, något många i Israel helst inte vill tänka på eller förnekar.

En av dem som varit med från början är *Ada Bilu*. Hon är född och upp vuxen i Jerusalem och tycker det är en självklarhet att demonstrera så gott man kan under den situation som nu råder.

– Jag slutade demonstrera efter Oslo-avtalet. Jag var optimist och trodde inte att det behövdes mer, men när andra intifadan började för två och ett halvt år sedan, började jag komma hit igen.

Ada menar att det viktiga är att få slut på ockupationen. Ada tror starkt på att man måste finna en form för att leva tillsammans. Det viktigaste är dock att den starka militariseringen får ett slut, tycker hon.

Många israeler ser Kvinnor i Svart som förrädare och när de kör förbi skriker de åt dem och överöser dem med tillmälen. Den främsta kommentaren

är dock, ”Hur vågar de kritisera mitt under brinnande krig?”. Men Ada tror att det resonemanget är farligt idag. Det som är viktigt att veta och föra ut som budskap är att inte alla stöder Israels nuvarande politik.

– Det farliga är rädslan. Den försöker regimen hela tiden att förstärka hos befolkningen. De vill att vi ska vara rädda. Just därför säger jag till mig själv att rädd är det sista jag ska bli.

Ofta förekommer motdemonstrationer vid samma plats och tid som Kvinnor i Svart. Ibland har motdemonstranterna rent fysiskt försökt att stoppa deras manifestation, men för det mesta går det lugnt till, kanske för att polisen är där för ordningens skull. Även den 13 december 2002 har det kommit några motdemonstranter. De säger inget men plakaten talar för deras ståndpunkter. På den ena står det ”Död till monstret Arafat och död till Arafats tvåbenta monster”.

– Jag protesterar mot Kvinnor i Svart för att de tycker för mycket om palestinierna. De inser inte hur viktigt det är att vi värnar om vårt territorium, säger *Avner Elyahu Romm*, som är en av motdemonstranterna denna dag.

Kvinnor i Svart startades i Israel och finns idag i många länder världen över (även Sverige). Överallt är manifestationen av samma slag: kvinnor (och ofta några män) klädda i svart som står under tystnad med sina skyltar och plakat på ett visst klockslag en viss dag varje vecka på samma plats. Kvinnor i Svart inspirerades av tidigare rörelser med liknande koncept, tex. Black Sash i Sydafrika och Madres de la Plaza de Mayo. När våldet under andra intifadan intensifierades utlystes en global Kvinnor i svart-protest mot ockupationen av Palestina. Denna dag 2001 samlades svartklädda kvinnor på 150 platser på fem kontinenter i 24 länder för en tyst manifestation mot Israels ockupation.

De största demonstrationerna i Israel har utförts av Peace Now (Fred Nu) som är den största fredsorganisationen i Israel. Det är en sionistisk organisation som vill ha en judisk stat utan att för den skull förtrycka ett annat folk. Föreningens största manifestation var när Israel invaderade Libanon 1982. Då samlade man 400 000 personer i demonstrationstågen – säkerligen den största demonstrationen i landets historia. Fortfarande är organisationen den största fredsorganisationen i Israel, men medlemsantalet och aktiviteten har sjunkit avsevärt sedan 1980-talet.

Demonstrationer när tio barn dör

Gush Shalom (Fredsblocket) är en mindre och mer radikal israelisk freds rörelse. Liksom Bat Shalom så strävar man främst efter att påverka den israeliska allmänheten. Gush Shalom demonstrerar vanligtvis när något har hänt på de ockuperade områdena.

– Men vi kan tyvärr inte göra det varje gång ett palestinskt barn dör, säger *Adam Keller*, som är Gush Shaloms talesman. Då skulle vi ha en demonstration varje dag. Men när 10 barn dör på en gång, då har vi en demonstration.

Men det är sällan tidningarna skriver om den israeliska freds rörelsens demonstrationer och protester. Gush Shalom löser detta genom att betala för plats i tidningen. Varje fredag sedan 1993 har föreningen publicerat ett politiskt uttalande på betald annonsplats i tidningen Haaretz, en av Israels största dagstidningar. De använder också sin hemsida och elektroniska nyhetsbrev för att informera och inspirera i fredsarbetet, information som har global spridning.

– Israelerna är arga och trötta, säger *Arik Ascherman* som är generalsekretärer i Rabbiner för mänskliga rättigheter.

Detta har gjort att organisationen inte gör samma aktioner som tidigare. Man har slutat med demonstrationer på grund av att våld användes mot fredliga demonstrationer. Den israeliska militären sköt mot demonstranterna. Därför är det allt svårare för Rabbiner för mänskliga rättigheter att få frivilliga till demonstrationerna. Man är rädd. Efter den senaste tidens självmordsbombningar är det också svårare att motivera medlemmarna till att arbeta för freden. Föreningen jobbar också mycket med opinionsbildning i

Israel. Nu arbetar de mer med att väcka opinion inne i Israel.

– Många tror inte att det går att ändra den israeliska allmänhetens åsikter, men jag tror på att arbeta med opinionsbildning på gräsrotsnivå i Israel, säger Arik. Jag tror på en kombination av både direkta aktioner och opinionsbildning. Det är vi israeler som måste göra det hårda gräsrotsarbetet. Det kan inte komma från något internationellt håll.

Frågor för reflektion:

1. Skulle det ha sett annorlunda ut idag om palestinierna hade vägrat att använda allt våld, inte ens stenkastning?
2. Varför är många israeler arga på de landsmän som är fredsaktivister?

4. Socialt ickesamarbete

Enligt Sharp innebär denna kategori att man bojkottar normal social kontakt med sin motståndare. Exempel på dessa metoder är utfrysning, uteslutning och bojkott av sociala arrangemang.

Vägrar normalisera ockupationen

I början av andra intifadan bestämde den palestinska paraplyorganisationen för enskilda organisationer (PNGO) att man inte skulle träffa israeler om dessa inte kom till de ockuperade områdena, det vill säga Västbanken, Gaza och Östra Jerusalem. Man ville markera att man inte kunde umgås hur som helst under ockupation. Tidigare hade man träffats utomlands för att föra dialog men när man kom hem, kom israelerna till ett fritt land medan palestinierna fortfarande levde under ockupation. Men om israelerna kom in till de ockuperade områdena gjorde de en uppoffring som visade på deras uppriktighet. Det är nämligen inte tillåtet, enligt israeliska regler, för israeler att åka till Västbanken och Gaza.

Detta är det enda exemplet på socialt ickesamarbete som har hittats till denna skrift. En gissning är att denna typ av ickevåldsaktioner inte är särskilt vanliga överhuvudtaget i världen. Det är också den minsta av Gene Sharps kategorier. Man kan också med goda skäl ifrågasätta denna kategori av ickevåldsmotstånd. Sharp tar upp vissa fall där denna ickevåldsmetod har missbrukats (vilket man kan göra med de flesta ickevåldsmetoder), tex. i Indien där man har utövat social bojkott av de kastlösa i århundrade efter århundrade. Gandhi menade att socialt ickesamarbete var acceptabelt om det gjordes med en ickevåldslig attityd. Det vill säga att man inte skulle vägra sina motståndare mat, vatten och sjukvård och att man inte skulle känna hat mot de bojkottade.

Mellan israeler och palestinier har det funnits många dialogprojekt och samarbeten mellan olika fredsrörelser. De var mest förekommande under Oslo-processen. Efter andra intifadan har dialogprojekten minskat markant i antal. Skulle konflikten ha varit värre om man endast hade praktiserat socialt ickesamarbete och avbrutit all kontakt mellan palestinier och israeler? Troligtvis. *Noa Kaufman*, som ni kommer att möta i kapitel 7, kanske hade

varit en del av den israeliska armén idag om palestinier och israeler inte hade fått mötas. Hon bestämde sig för att vapenvägra när hon träffade en palestinsk skolklass i Israel.

Rapprochement Center (PCR) startade som dialoggrupp 1988 för att verka mot ockupationen. Israeler och palestinier samlades för att mötas och diskutera. Nu ser aktiviteterna annorlunda ut. Det handlar numera om direkta aktioner.

Svårigheterna med dialoggrupperna och hela Osloprocessen var att omvärlden trodde att allt var bra samtidigt som bosättningarna byggdes som aldrig förr. När PCR började sina direkta ickevåldsaktioner inbjöd de sina israeliska partners att vara med. Tyvärr har mycket få israeler deltagit i aktioner. Orsaken kan vara att det är svårt för dem att ta sig in på ockuperat område eller helt enkelt att de är rädda. George Rishmawi säger också att det ibland kan finnas en misstro bland palestinier mot att ha israeler med på demonstrationer. Men han tycker att det är otroligt viktigt. Dialog tror han däremot inte alls på som situationen är nu. Förutom att det är fysiskt mycket svårt att genomföra dem, tycker inte Rishmawi att det i nuläget är en bra idé. Efter de trevliga mötena och fredslägren ska deltagarna komma tillbaka till sin verklighet. Det blir som en chock för dem, att efter ett bra möte komma tillbaka till den bittra verkligheten med stridsvagnar och våld.

Frågor för reflektion:

1. I vilka situationer är det ickevådsligt att bojkotta sociala relationer?
2. Finns det en gräns när dialog inte längre är konstruktivt och när dialogen kan normalisera ett förtryckande system?
3. Kan fiendebilden av den andre hindra motståndare från att träffas även om dialog skulle bidra till en lösning av konflikten?

5. Ekonomisk bojkott

Enligt Sharp innebär ekonomisk bojkott uppbörande eller vägran att fortsätta med normala ekonomiska relationer. Ordet kommer från Kapten Boycott på Irland som bönderna protesterade mot i slutet av 1800-talet. Exempel på bojkott kan vara att vägra köpa vissa varor, inte betala ränta eller skatt, vägra betala skuld och att införa internationella embargon.

Kor som säkerhetshot

I januari 1988, då den första intifadan precis hade börjat, presenterade *Hanna Siniora*, en respekterad redaktör för dagstidningen *al-Fajr*, en systematisk plan för ickevåldsaktioner mot ockupationen. Författare till planen var den kristna psykologen *Mubarak Awad*. Enligt Sinioras och Awads plan skulle palestinierna börja med att bojkotta israeliska cigaretter. Efter två veckor skulle man sedan bojkotta även israelisk läsk. Tredje steget var att sluta betala skatt till alla israeliska myndigheter och fjärde steget var strejk för alla palestinier som jobbade i Israel. Tanken med planen var att stärka motståndet hos palestinierna samtidigt som man gjorde det omöjligt för israelerna att fortsätta ockupationen som vanligt. Siniora och Awad visste att de chockerande bilderna av polisbrutalitet mot människorättskämpar i USA under Martin Luther Kings tid hade vänt den folkliga opinionen till medborgarrättsrörelsens fördel och hoppades att något liknande kunde hända med den israeliska opinionen och världsoptionen. Sinioras och Awads plan fick aldrig riktigt fäste, men det var ändå många palestinier som ansträngde sig för att bojkotta israeliska varor. Parallellt med bojkotten krävdes en satsning på att producera alternativ till de israeliska varorna. Palestinska kvinnor tog ofta initiativet till att börja odla egen mat och ha egna bondgårdar för mjölkproduktion. Ofta var det inte stora mängder mat som producerades men det betydde ändå mycket eftersom det gav dem en känsla av självständighet. Det tog också bort kontrollen som israelerna hade haft, vilket inte gick ostraffat förbi.

En bondgård med mjölkkor i Beit Sahour blev klassad som ett säkerhets-hot av den israeliska säkerhetstjänsten. De israeliska militärerna fotograferade varenda ko och gav order om att bondgården skulle stängas inom 24 timmar. Palestinierna flyttade de 18 korna till ett hemligt gömställe. Dagen efter kom den israeliska guvernören till bondgården och blev rasande när

han förstod att korna hade gömts. Han beordrade helikoptrar och hundratal soldater att leta efter korna. De fann dem hos en slaktare som lovade att slakta dem, men när israelerna kom tillbaks efter en vecka var där 23 kor eftersom fem av dem hade kalvat. Palestinierna lyckades gömma dem alla innan den israeliska militären kunde undanröja ”säkerhetshotet”.⁹

Ingen skatt till dödande kulor

I juli 1988 började invånarna i Beit Sahour, en liten stad nära Betlehem med en kristen majoritet, en skattebojkott mot Israel, som fick stöd av många israeliska judar. Folket i Beit Sahour sa: ”Vi vägrar att betala skatt till en regering som använder våra pengar till att köpa kulor som dödar våra barn.” I samband med skattebojkotten bjöd man några månader senare in israeliska fredsaktivister till Beit Sahours ortodoxa kyrka, som blev centret för ickevåldsmotståndet. Responsen från den israeliska armén var hård. Telefonledningarna skars av. Många unga palestinier arresterades. Soldater konfiskerade varor för över 20 miljoner kronor från affärsmän och privatpersoner som vägrade betala skatt. De tog TV-apparater, verktyg och smycken. De förstörde mediciner och sjukvårdsmateriel. Med hjälp av internationella protester, bland annat från ärkebiskop *Desmund Tutu* från Sydafrika, fick man soldaterna att släppa belägringen av staden efter 42 dagar.

Efter ickevåldsupproret i Beit Sahour var den israeliska administrationen orolig att denna taktik skulle smitta av sig till resten av Palestina. Amerikanska konsulter varnade dem att en bredare ickevåldsrörelse skulle vara omöjlig att stoppa. Israel bestämde sig därför att snarast deportera Mubarak Awad från landet. Man utfärdade också straff på 10 år i fängelse för dem som var medlemmar i någon kommitté som sysslade med ickevåldsjakter. PLO kände sig också hotat av ickevåldet i Beit Sahour eftersom det utmanade PLO:s makt. Familjer som hade utsatts för våld stöttades ekonomiskt av PLO, men de som vägrade betala skatt fick ingen hjälp ekonomiskt eller organisatoriskt. PLO avrädde andra städer att vara med på skattebojkotten.

Splittrad syn på bojkott

Idag stödjer nästan alla palestinska organisationer en internationell bojkott av israeliska varor. De anser att det behövs för att sätta tryck på den israel-

liska regeringen så att de häver ockupationen. De flesta av dem säger också att de själva inte kan bojkotta israeliska varor eftersom de är så beroende av dem. Det finns idag inte tillräckligt med palestinska varor för att täcka behovet. Det finns också en stark önskan från palestinsk sida att EU ska upphöra med det förmånliga frihandelsavtal (även kallat associeringsavtal) som EU har med Israel. Avtalet utvärderas var sjätte månad och ger Israel frihandel med EU. De palestinska organisationerna hävdar att Israel bryter mot avtalet genom att inte följa mänskliga rättigheter, vilket står som ett krav i avtalet, samt att Israel inkluderar bosättarvaror i den tullfria handeln med EU, vilket inte är tillåtit enligt samma avtal.

I den israeliska freds rörelsen är vissa helt emot en bojkott av israeliska varor, andra vill ha en bojkott av produkter från bosättningsarna och de mest radikala verkar för en total internationell bojkott av israeliska produkter. Den största fredsorganisationen i Israel, Peace Now, som är knuten till arbetarpartiet, stödjer inte någon typ av bojkott. De tror inte att det är bra om Israel får ett för hårt tryck på sig utifrån.

Bat Shalom förespråkar en bojkott av israeliska bosättarprodukter, eftersom bosättningsarna är illegala enligt internationell lag och därför att organisationen vill stoppa ockupationen. De står utanför livsmedelsaffärer och delar ut flygblad om bojkotten till kunderna. Många i den israeliska allmänheten är minst sagt skeptiska mot detta. Vissa ser det som ett förräderi mot sitt eget land. I nuläget förespråkar Bat Shalom inte en allmän bojkott av israeliska varor, men där finns en diskussion i rörelsen om detta. Ruth El-Raz i Bat Shalom tror att det är svårt, speciellt för folk i andra länder, att veta vad som är bosättarvaror och inte. Därför tycker hon att man internationellt ska bojkotta allt från Israel. Hon tror också på att bojkotta universitet i Israel, det vill säga att inte ha ett samarbete från andra länder med israeliska universitet.

– Jag skulle aldrig ha sagt det för fem år sedan. Men som situationen ser ut idag, måste motståndet intensifieras. Man kan inte dela upp vad som är OK och inte. Det blir inget av det då, menar Ruth.

Ruth tror att Israel behöver bli isolerat för att förstå internationella protester mot den politik de för. En ekonomisk kollaps skulle behövas. Risken som många säger är att antisemiterna kommer att utnyttja situationen, men Ruth tycker inte att man kan ta ansvar för det. Motståndet måste bli tydligt. Det är det viktigaste, menar hon. Hon tror att det är viktigt med internationella protester. Det internationella grupper gör ger mycket större gehör,

menar hon. Det viktigaste är dock att trycka på regeringarna i de enskilda länderna.

– Det finns mycket man kunde göra internationellt. Isolera Israel och inför embargon mot Israel. Det effektivaste är att använda de ekonomiska verktyg som finns, säger Ruth.

Matzpun, som betyder samvete på hebreiska, är en av de israeliska fredsorganisationer som uppmanar till en internationell bojkott av alla israeliska produkter som ett sätt att sätta press på deras regering. De verkar för att bojkotten håller på tills Israel drar sig tillbaka till 1967 års gränser. De uppmanar även regeringar att häva de förmånliga handelsavtal som finns med Israel så länge ockupationen pågår.

Frågor för reflektion:

1. Under Sydafrikas apartheid regim bojkottade nästan hela världen Sydafrikas produkter. Vad är likheterna och skillnaderna mellan dåtidens Sydafrika och Israel/Palestina idag?
2. En skillnad mellan en bojkott av israeliska bosättningsprodukter och en generell bojkott av israeliska varor är att den förra tydliggör att motståndet gäller ockupationen, medan en generell bojkott kan uppfattas som ett generellt ställningstagande mot Israel. De som argumenterar för en generell bojkott menar dock att en sådan skulle få större genomslag. Är det sannolikt? Vad tror du är mest effektivt: ett vässat budskap eller en bredare aktion? Vilket av de två alternativen är mest ickevåldsligt?

6. Strejk

Enligt Sharp är strejken ett kollektivt, medvetet och normalt tillfälligt upphörande av arbete som görs för att sätta press på motparten. Exempel på denna metod kan vara industristrejk, sympatistrejk, begränsad strejk eller totalstrejk.

Strejk mot ockupationen

Redan 1936 använde palestinierna strejken som ett verktyg mot den brittiska ockupationen av deras land. Generalstrejken varade i flera månader och förlamade regeringen, transportsystemet och handeln.

Strejken användes flitigt under den första intifadan då palestinier jobbade mycket mer för israeler. Nu är det väldigt få palestinier som jobbar för israeler. Arbetslösheten i Gaza är mer än 60 %, vilket gör att det är svårt att få ihop till mat på bordet. Om man bor på de ockuperade områdena och skulle få ett jobb i Israel, skulle det troligtvis vara svårt att tacka nej eftersom det för många handlar om liv eller död. Det är annorlunda inne i Israel. Den 30 september 2000, när den andra intifadan precis hade börjat, kallades de arabisk-israeliska medborgarna till generalstrejk. Dessa palestinier med israeliskt medborgarskap ville visa sitt motstånd mot ockupationen och sin solidaritet med sina bröder och systrar på de ockuperade områdena genom att gå ut i strejk. Den dagen sköts tre av dem och nästa dag sköts åtta till. De drog slutsatsen att vid generalstrejker ökar repression från Israel, vilket gjorde att de avslutade strejken. De fortsatte istället med demonstrationer.

Frågor för reflektion:

1. Vad är förutsättningarna för en lyckad strejk?
2. Gjorde palestinierna med israeliskt medborgarskap rätt när de avbröt generalstrejken år 2000? Varför/varför inte?

7. Politiskt ickesamarbete

Enligt Sharp handlar denna kategori om att bojkotta politiska relationer eller politiskt deltagande för att sätta press på en regering eller en annan politisk grupp. Målet är att ändra denna politiska grupp eller få den avsatt. Exempel på politiskt ickesamarbete är bojkott av politiska val, vägran att acceptera officiella personer, vägran att göra sitt jobb och vägran att dela med sig av information.

Tonåringar vägrar vara en del av det militaristiska samhället

Noa Kaufman ser ut som vilken 18-åring som helst. Men enligt henne själv skiljer hon sig mycket från sina jämnåriga. I alla fall när det kommer till tankar och ideal. Hon är pacifist och har valt att inte göra den obligatoriska militärtjänstgöringen på två år.

Efter studenten väntade lumpen som för alla andra israeliska ungdomar, det vill säga om de inte är arabiska israeler. Noa ville inte göra lumpen och skrev därför ett brev där hon förklarade varför hon inte ville vara en del av armén. Det var samma brev som drygt 300 elever i Israel tidigare använt för att visa att de inte vill göra lumpen. Brevet som är ställt till premiärminister Ariel Sharon tar upp de brott som den israeliska armén utsatt det palestinska folket för, t.ex. husförstörelse, avrättningar utan rättegång, utgångsförbud, tortyr etc. Brevet finns i sin helhet på www.shministim.org. Shministim betyder högstadie och bildades 2001 av ungdomar som vägrar göra värnplikt eller militärtjänst på de ockuperade områdena. Efter Shiminstims första ”vägrarbev” har rörelsen vuxit snabbt.

Noa skickade brevet och vid mönstringen förklarade hon att hon var pa-

cifist. Hela mönstringen var obehaglig. Inför en kommitté fick hon berätta varför hon inte ville göra lumpen. Kommittén bestod av militärer och en religiös ledare.

– De vet inte vad pacifism är och i diskussionen gav de helt felaktiga uppgifter, som till exempel att bara ett barn har dödats under den senaste intifadan. Det handlar egentligen om hundratals barn som oskyldigt dödats, säger Noa.

Djupt religiösa personer och gifta kvinnor kan slippa göra lumpen, men Noa tillhör inte någon av dessa grupper. Pojkar som vapenvägrar hamnar i fängelse. Enligt lag kan de fängslas 28 dagar, sedan måste de släppas. Men många gånger blir vägrarna fängslade i flera omgångar. Det finns ingen restriktion om hur många gånger de kan frihetsberövas. En av Noas vänner har varit fängslad i 160 dagar sammanlagt. Flickor däremot får sällan fängelsestraff om de vägrar göra militärtjänsten. Men för både flickor och pojkar ger en vapenvägran också andra problem. Många arbetsgivare kräver att man har gjort militärtjänsten för att få anställning. Samma sak gäller vid bostadsökandet och inom utbildningsväsendet. Banker och försäkringsbolag kan vägra dem som inte gjort lumpen att bli kunder hos dem. Vapenvägrarna får ofta erbjudande från armén att träffa en psykolog, men det kan få förödande konsekvenser. Personer kan registreras som psykiskt sjuka och få ännu större svårigheter med utbildningar, jobb etc.

Efter flera turer slapp Noa göra militärtjänsten och ska istället göra civiltjänst under ett år. Det kan handla om att arbeta på sjukhus eller i en skola. Även om Noa gör civiltjänst, kan det ge problem när hon vill söka arbete eller bostad.

En god soldat viktigare än god människa

Militärtjänstgöring och armén är något som även präglar skolan. Armén glorifieras och barnen får tidigt träffa soldater.

– Det viktiga i Israel idag är att vara en god soldat, inte att vara en god människa och se till de mänskliga värdena, säger Noa.

Hon berättar att från sjunde klass kom soldater till lektionerna och berättade om armén. Iklädda i uniformer sågs de som goda exempel och något eftersträvanvärt. I elfte klass, som är sista året innan lumpen väntar, har eleverna en hel vecka i armén. Ungdomarna åker på läger där de får information om militären, leker och spelar spel. De får också besöka en militärbas. Noa ville inte besöka militärbasen och hennes lärare lät henne slippa.

– Hela lägret går på att motivera och locka folk till militären. Och det

fungerar. De flesta tycker att det är roligt och militären ses som något häftigt, säger Noa.

Armén är viktig i Israel. På skyltar och sprayat på väggar kan man se ord som ”Soldater, vi älskar er”. Noa tycker att landet blir allt mer patriotiskt för varje dag. Armén genomsyrar TV, radio och tidningar och hyllningarna till armén är stora och höga. Även om många tycker att militären är en naturlig fas i livet, tror Noa att fler skulle låta bli att tjänstgöra om det inte var så svårt att vägra. Men hon tror att militariseringen av landet är det allvarligaste hotet.

– Om vårt land inte vore så präglad av armén, tror jag att fler skulle öppna ögonen och se hur sjukt det är med väpnat försvar.

Att vapenvägra var något Noa bestämde sig för i tionde klass. Innan dess hade hon inte tänkt på det som en möjlighet.

– Vi är så vana vid att alla gör lumpen. Det är inte så lätt att ens komma på tanken att inte göra det. Det är så naturligt och det vi fått höra från skolan hela tiden.

Anledningen till att Noa kom på andra tankar var ett utbyte som skolan hade med en palestinsk skola i Israel. Eleverna besökte varandra och Noa fick nya vänner.

– Det var första gången jag fick reda på hur palestinierna har det. De förklarade och jag förstod hur snett allting är i vårt land. Det sättet som Israel behandlar palestinierna på fostrar självmordsbombare.

Hon tror mycket på möten som det hon fick vara en del av.

– Det är svårt att ha palestinierna som fiender när man träffat dem och haft roligt tillsammans.

När Noa kom hem gav hennes pappa henne brevet som kallade henne till mönstring.

– Jag började gråta för jag tänkte på att jag skulle stå öga mot öga med en av mina nya vänner. De skulle vara mina fiender och jag kanske skulle få order om att döda någon bror eller syster till dem.

Chock för föräldrarna

Noa beslutade sig för att vägra. Föräldrarna blev chockade och förstod till en början inte vad hon talade om.

– Det var lättare för pappa att acceptera det. Mamma tycker fortfarande att det var fel av mig att vägra. Hon är starkt sionistisk och tycker det är

en självklarhet att man ska försvara sitt land. Dessutom tyckte hon själv att hon hade så roligt när hon låg inne. Det är jättesvårt och hårt att inte gå med i armén. De flesta har ingen förståelse för att man kan tänka på ett annat sätt.

Men Noas mamma har accepterat Noas beslut; hon älskar sin dotter mer än sitt land. I Israel går många rykten om hur palestinier är. Ett sådant är att palestinska föräldrar villigt riskerar sina barns liv genom att skicka ut dem för att kasta stenar på de israeliska soldaterna som ofta har skjutit de stenkastande barnen.

– Det är ett så konstigt resonemang. Israelerna skickar ju alla ut sina barn i strid utan att reflektera över det. Om en israelisk soldat dör i strid har man en speciell minnesstund för honom eller henne och talar om hur soldaten dog för sitt land. Men när palestinerna talar om martyrer tycker folk i Israel att det är konstigt.

Några av Noas vänner är också kritiska till lumpen. En del har vägrat vara på ockuperat område medan andra vill finnas vid checkpoints (israeliska militära vägspärrar) för att hjälpa folk.

– En del av mina kompisar säger att de vill tjänstgöra vid checkpoints för att ge folk vatten eller låta dem stå i skuggan när de väntar. Men jag tycker det är helt fel att tänka så. Det är fel med checkpoints och detta måste poängteras.

Vapenvägrarna samlas i grupper för att stötta varandra, inte minst de som sitter i fängelse behöver mycket stöd från folk utanför. Shiminstim anordnar demonstrationer framför armébaser. De försöker också att värva nya vapenvägrare genom att sprida vapenvägrarbrevet till gymnasiestudenter. De delar ofta ut flygblad utanför skolorna, men får inte gå in på skolområdena. Att inte göra lumpen ses som ett politiskt ställningstagande och på skolorna får man inte syssla med politik.

I framtiden skulle Noa vilja resa mycket och studera filosofi. Hon är också fast besluten att fortsätta sitt engagemang för fred.

– Jag älskar mitt land och vill bo här, men om situationen fortsätter att vara så här dålig skulle jag aldrig vilja låta mina framtida barn växa upp här. Ockupationen gör det svårt att leva här.

Hon tycker också att folk har blivit mer våldsamma och det skrämmer henne.

– Mycket har fått sådana absurda vändningar. Att sätta pacifister i fängelse är egentligen helt sjukt.

Fler och fler vägrar

Vapenvägrarrörelsen i Israel började när Israel invaderade Libanon 1982. Då bildades Yesh Gvul som betyder ”det finns en gräns”. De bad militärer att inte göra militärtjänst i Libanon. Under den första intifadan blev den israeliska responsen mot det palestinska motståndet mer och mer brutal. Nästan alla kvällsnyheter visade israeliska militärer som slog palestinska demonstranter. Den israeliska armén släppte tårgasbomber från helikoptrar på offentliga platser och nära skolor och affärer. Fler än 1000 människor som dog under den första intifadan avled på grund av gasförgiftning. Brutaliseringen av militären gjorde att fler och fler gick med i Yesh Gvul och vägrade att delta i armén på de ockuperade områdena.

Yesh Gvul stödjer även dem som vill totalvägra. Genom Yesh Gvul kan man hjälpa till genom att ”adoptera” en vägrare. Det innebär att man har kontakt med vägraren genom brev, e-post och telefon och ger ekonomiskt stöd samtidigt som man jobbar på att han ska bli fri från sitt fängelsestraff.

Under andra intifadan har en ny vapenvägrarrörelse kallad Refuseniqs , ”Mod att vägra”. Rörelsen bildades 2002 av officerare och soldater i stridande förband som hade fått nog av att tjänstgöra på de ockuperade områdena. De kunde inte längre ställa upp på ockupationen eftersom det inte var försvarbart att utsätta den palestinska civilbefolkningen för så mycket lidande.

– Vi älskar vårt land Israel och är beredda att försvara det. Vi är inte vänsterinriktade. Ingen kan anklaga oss för att inte vara goda patrioter och sionister, men nu vill vi inte ha kvar ockupationen helt enkelt, säger *Amit Mashiach*, talesman för Mod att vägra. Hela ockupationen är en cancer i det israeliska samhället. Det är inte bara negativt för palestinierna utan gör också att vi i Israel förlorar vår moraliska infrastruktur, menar Amit.¹⁰

”Mod att vägra” växer hela tiden. I november 2003 var medlemsantalet 567

personer. Det totala antalet vapenvägrare i Israel, inkluderat både totalvägrare och de som vägrar tjänstgöra på de ockuperade områdena, uppgår nu till över 1250 personer. Fram till sommaren 2003 har mer än 180 personer suttit i fängelse för sin vägran att göra militärtjänst under andra intifadan. I september 2003 deklarerade tjugosju israeliska piloter att de inte längre kommer att utföra flygräder över Västbanken och Gaza.

Israels kärnvapen avslöjas

Mordechai Vanunu var en enkel israelisk ingenjör. 1976 fick han jobb på Dimona kärnkraftsverk i Negevöknen i Israel. Han trodde sig ha kommit till ett vanligt civilt kärnkraftsverk. Efter ett tag insåg han att fabriken egentligen tillverkade kärnvapen. Den israeliska allmänheten hade tidigare fått information om att det var troligt att Israel hade kärnvapen. Vissa skumma affärer med uranium från Tyskland och läckor från CIA avslöjade Israels kärnvapenprogram, men det hade aldrig diskuterats i regeringen, riksdagen eller media. Vanunu kände sitt moraliska ansvar och ville att världen skulle få reda på att Israel ägde kärnvapen. Han beslutade sig för att sluta 1985. Innan han lämnade arbetsplatsen tog han 60 bilder inne i kärnkraftsverket där de producerade plutonium som sedan skulle användas för tillverkning av kärnvapen. Han åkte till Australien där han fick kontakt med en brittisk tidning, *The Sunday Times*. Den brittiska journalisten och Vanunu åkte till London. Den 5 oktober 1986 publicerade *The Sunday Times* en artikel där Vanunu avslöjade allt han visste om det israeliska kärnvapenprogrammet. Han uppskattade att Israel hade omkring 200 kärnvapenbomber – kapabla att döda 10-12 miljoner människor. Nyheten fick stor uppmärksamhet. Han bekräftade vad många redan gissat, men avslöjade att kärnvapenprogrammet var mycket mer avancerat än man tidigare trott.

Vanunu hade gjort vad hans samvete krävde och han trodde aldrig att han skulle återvända till Israel, eftersom han var rädd för att hamna i fängelse. Den israeliska säkerhetstjänsten Mossad hade andra planer. De använde en agent som föreställde en amerikansk student med täcknamnet Cindy för att bedra Vanunu. Hon låtsades bli kär i honom och de började träffas allt mer. I september 1986 åkte de på semester till Rom. Där slog Mossad till. De drogade Vanunu och skickade honom med båt till Israel (Israel har aldrig erkänt att han blev kidnappad)¹¹. Där blev han dömd för spioneri och förräderi. Att kalla det spioneri är felaktigt eftersom spioneri är att sälja hemliga uppgifter till ett annat land som de kan använda till politiska ändamål.

Något sådant gjorde Vanunu aldrig och det var inte hans avsikt. Det han avslöjade kunde inte heller ha använts av ett annat land för att bygga upp kärnvapen.

Rättegången, vars protokoll är hemligstämplat, gav Vanunu 18 år i fängelse. Han har suttit 11,5 år i total isolering i Ashkelonfängelset i en cell som är tre gånger två meter stor. Att leva i isolering en längre tid är ett omänskligt straff, en grym form av tortyr. Redan efter några dagar kommer symtom som koncentrationssvårigheter, minnesförlust och sömnproblem. Efter en längre tid kan man uppleva psykotiska reaktioner, känsla av panik, ångest, emotionella störningar och depression. Isolering resulterar ofta i permanenta mentala skador särskilt när isoleringen är under så lång tid som i Vanunus fall. Vanunu har suttit i isolering längre än någon annan i västvärlden.

Mordechai Vanunu är vad man kallar en **whistle-blower**. Ordet kommer från lokomotivföraren som drog i visslan för att varna för fara. Idag används begreppet för någon som varnar allmänheten för en fara som har hållits hemlig. Vanunu gjorde vad han såg som sin demokratiska plikt. Han tyckte att det var fel att kärnvapentillverkningen inte hade diskuterats i demokratisk anda. I själva verket var det endast omkring 5-15 personer (bland andra David Ben-Gurion och Shimon Peres, en av Nobels fredspristagare) som fattat beslutet att Israel skulle börja tillverka kärnvapen 1967. Vanunu sitter fortfarande i fängelse när detta skrivs. Hans frigivning är satt till den 22 april 2004. Många människor världen över arbetar för att det ska bli tidigare och för att han ska bli erkänd som en politisk fånge och inte som spion.

Brända ID-kort

Staden Beit Sahour har blivit känd för sitt kraftiga motstånd genom icke-våld. I början av första intifadan konfiskerade den israeliska armén många av bilägarnas ID-kort. Beit Sahourborna svarade med att lämna över alla sina ID-kort till borgmästaren, med instruktionen att han skulle ge dem till den israeliska guvernören. Andra brände sina kort likt Gandhi och hans anhängare i Sydafrika. Den israeliska administrationen svarade genom att skicka militära fordon och tanks för att belägra stadshuset och torget i centrum, som var fyllt av nästan hela Beit Sahours befolkning. Israeliska militären gav order till folkmassan att de skulle gå iväg annars skulle de skjuta. Folkmassan svarade genom att sätta sig ned på marken. Efter fem minuter började armén skjuta targasbomber och gummikulor in i folkhopen. Israeliska armén utlyste utgångsförbud i elva dagar och arresterade de första som lämnade in sina ID-kort. Den här ickevåldsaktionen genomfördes av

män och kvinnor, gammal som ung och var helt oplanerad.

Frågor för reflektion:

1. Hur påverkas mentaliteten i ett land som är så militariserat som Israel?
2. Är det effektivast att helt ta avstånd från ett förtryckande system eller kan man påverka mer om man jobbar inifrån systemet? Några av Noas vänner ville t.ex. arbeta som soldater vid checkpoints för att se till att palestinierna behandlas väl.

8. Ingreppande

Ingreppande betyder enligt Sharp att man påverkar en situation genom att avbryta eller förändra den. Till skillnad från de andra metoderna ger detta en snabbare effekt, på gott och ont. Exempel på metoder är fasta, sittstrejk, landövertagning, blockader, uppbyggnad av alternativa institutioner och civil olydnad.

En kropp mot en nio ton tung bulldozer

Salim Shanamrehs familj fick fly från sitt hem 1948 under kriget med Israel. Själv föddes han i gamla stan i Jerusalem. 1967 blev han och hans familj tvungna att fly när Israel ockuperade resten av Palestina. Han tvingades att bo i ett flyktingläger. 1994 hade han och hans fru tjänat ihop pengar till en bit mark och ett hus i utkanten av Jerusalem. De bodde där i fyra års tid tills en dag i juli då de hörde oljud utanför huset. När Salim öppnade stod 200 israeliska soldater utanför hans hem. ”Är detta ditt hus?”, frågade en av dem. ”Ja, det är mitt hus”, svarade Salim. ”Nej, det är det inte”, svarade militären. ”Nu är det vårt hus. Du har 15 minuter på dig att ta din familj och dina saker ut ur huset. Vi ska förstöra det.” Salim blev utkastad ur sitt hus. Några av hans grannar försökte gripa in men de blev knuffade nedför kullen. Salim kunde inte annat än se på när hans hus blev totalförstört av en israelisk bulldozer.¹²

Salim stod utan hem till sig och sina sex barn. Men historien är inte slut där. Salim hade kontakt med en israelisk fredsorganisation: Israeliska kommittén mot husförstörelse (ICAH – Israeli Committee Against House Demolitions). De fanns på plats när hans hus revs 1998. De kunde inte

stoppa det, men de såg till att händelsen kom ut i media. Förstörelsen av Salims hus blev känt över stora delar av världen genom TV.

Israeliska kommittén mot husförstörelse hjälpte sedan Salim att bygga upp sitt hus igen. Den 2 augusti 1998, två månader efter förstörelsen var huset uppbyggt igen. Men glädjen var kortlivad. Redan dagen efter kom den israeliska armén tillbaka och förstörde huset igen.

Trots detta gav de inte upp. De började åter bygga upp huset, men i långsammare takt. Den 3 april 2001 flyttade Salim och hans familj in igen för tredje gången. Dagen därpå kom armén dit. *Arik Ascherman*, generalsekretärare i Rabbiner för mänskliga rättigheter, kom så snabbt han kunde när han hörde att Salims hus var hotat av förstörelse igen. Han körde in sin bil emellan huset och bulldozern, men han blev snabbt arresterad. Huset blev förstört för tredje gången.

Salims familj har drabbats hårt. Salim förklarar varför det är så svårt:

– Du förstår, säger han, förstörelsen av ett hus är samma som förstörelsen av en familj. Allt förändras efter det. Vet du vad ett hem är? Tänk på det. Själva ordet hem är ett av de mest intima vi har, som mamma, pappa och familj. Det är stället där ditt mest intima liv utspelar sig, där du bor med din familj, där du skapar din värld, där du har bilder på väggen, dina möbler, din trädgård, där dina barn leker och där du har din trygghet. Det är ett ställe du kan kalla ditt eget. Detta blev fråntaget mig av den israeliska regimen. Inte en gång, utan tre. Inte bara mitt hem togs ifrån mig, men också min roll som beskyddare för mina barn. När israeliska militärflygplan och helikoptrar flyger över vår lägenhet blir mina barn så rädda att de inte kan stå på benen och de får ont i magen. Jag sa innan till dem: ”Oroa er inte. Jag är här. Jag skyddar er.” Vet du vad min 9-åriga dotter sa till mig då? ”Du kan inte skydda oss. Vi såg vad soldaterna gjorde med dig. De satte handbojor på dig och slängde ut dig när de förstörde vårt hus. Du

kan inte skydda oss.” Sådana ord från en dotter till sin pappa är som att sätta en kniv i hjärtat på mig.

– Husförstörelse är själva essensen av konflikten, säger *Jeff Halper* som är generalsekreterare för Israeliska kommittén mot husförstörelse. Det är ett direkt existentiellt förnekande av palestinierna från Israels sida. Israel, vårt land, har förstört det här. Det är vår skyldighet som medborgare att bygga upp det igen, säger han. Husförstörelse är ett sätt att suddas ut den palestinska närvaron. Det är Israels apartheidsystem.

Nu får Salim ekonomisk och moralisk hjälp av den Israeliska kommittén mot husförstörelse att bygga upp sitt hus en fjärde gång. Salim säger att det betyder väldigt mycket att få hjälp av israeler.

– Att de kommer hit för att hjälpa oss är ett mycket tydligt budskap till den israeliska regeringen. Vi palestinier och israeler vägrar att vara fiender, säger Salim.

Olivodling som ickevåldsaktion

Många palestinier livnär sig på oliver. Men för vissa av dem är det omöjligt att skörda dem. Det gäller speciellt de olivodlingar som ligger nära bosättningar. När de palestinska bönderna har kommit för att skörda, har de blivit anfallna av bosättarna. Många vågar sig inte dit. Flera fredsorganisationer har hjälpt till vid olivskörden genom att följa med ut på fälten och skydda palestinierna. Resultatet var direkt och konkret; palestinierna kunde skörda sina oliver och det var målet. Arik Aschermann, från Rabbiner för mänskliga rättigheter, såg en tydlig förändring i beteendet från den israeliska arméns sida. Första gångerna bosättarna kom för att störa olivskörden genom att slå palestinierna, kom inte militären fram utan höll sig på avstånd. Efter två veckor märkte Aschermann att det gick att samarbeta med militären. När bosättarna kom föstes de iväg av militären.

Rabbiner för mänskliga rättigheter har också agerat genom att flytta

vägblockeringar med början i mars 2001. Den första gången de flyttade vägblockeringar var i staden Rantis.

– Det var en absurd situation när vi kom dit. Checkpointen hade flyttats 100 meter extra så att delar av byn var på den israeliska sidan, säger Arik Aschermann. Soldaterna visste vad vi skulle göra. De tog våra verktyg. Då fortsatte vi med att ta bort vägblockeringarna med våra bara händer. De arresterade fyra av våra aktivister. Innan manifestationen avslutades hade de arresterade aktivisterna släppts och verktygen återlämnats till oss. Vi hade lyckats med att få bort vägspärrarna, men bara några timmar senare var de tillbaka igen. En sådan här aktion är inte framgångsrik om man vill ha en direkt förändring. Men aktionen sände ut ett budskap till både palestinier och israeler som kan förändra på lång sikt.

Bilkonvojer till de ockuperade områdena

Omkring 100 bilar kör i stilla regn mot Beit Jala på Västbanken. De är fullpackade med mat och medicin. Utegångsförbud har rått i staden i flera veckor, men nu har förbudet hävts under några timmar. När bilarna närmar sig vägspärren i utkanten av Beit Jala kommer flera av ortsborna för att hjälpa dem att lasta av varorna som behövs så väl. Denna konvoj och många liknande organiseras av Ta'ayush (samlevnad) som är en organisation bestående av både judar och palestinier som är medborgare i Israel. De kombinerar politiska aktioner med humanitär hjälp. Att åka in på de ockuperade områdena är en akt av civil olydnad som förser palestinerna med mat och mediciner. Det är inte endast ett överlämnande av produkter, utan också ett möte mellan israeler och palestinier. Om man räknar bort de många mötena mellan israeliska soldater och palestinier, är det inte ofta det sker.

De israeliska soldaterna vet inte riktigt hur de ska hantera bilkonvojen. Å ena sidan vill de visa att armén är human som tillåter nödhjälp, å andra sidan bryter konvojen mot lagen. Om Ta'ayush kommer fram med sin hjälp beror det ofta på enskilda soldaters goda humör. Ofta stoppas bilarna, särskilt för de araber som är israeliska medborgare. Denna dag tar soldaterna deras ID-kort för att kontrollera att deras brottsregister är pricksfritt. Efter en lång väntan får de återvända hem.

Yigal Bronner undervisar på universitetet i Tel-Aviv och är också en aktivist i Ta'ayush. Han säger att de ser mycket som en vanlig israel aldrig ser: en gammal kvinna som springer efter en matbil, barn som är instängda i hemmet i en månad på grund av utgångsförbud, soldater som förödmjucar palestinier vid vägspärrarna.

– Det har gjort att jag förstår att det Israel förstör i Palestina är mycket mer än terrorismens infrastruktur. Israel har förstört jordbruket, utbildning, sjukvård och vägarna: mitt land har tagit bort den goda viljan och raserat det som fanns kvar av den palestinska längtan efter fred, säger *Yigal Bronner*.¹³

Direktdemokrati genom Folkkommittéer

För *Mobandas Gandhi* var det viktigt att inte endast protestera mot det som är dåligt utan också bygga det som är gott. Han kallade det för ”det konstruktiva programmet”. Folkkommittéerna var Palestinas konstruktiva program och de spelade en stor roll i ickevåldskampen genom att vara ett tydligt alternativ till Israels makt. På 1980-talet hade den israeliska armén ansvaret för den civila administrationen på de palestinska områdena. När den första intifadan började vägrade palestinerna i allt högre grad att ha att göra med den israeliska administrationen. Istället skapade man palestinska folkkommittéer. Dessa bestod ofta av underkommittéer som hade specifika uppdrag som sjukvård, utbildning, säkerhet, jordbruk, med mera. När nya behov uppstod bildades nya kommittéer. I Ramallah kunde man till exempel finna fler än 100 kommittéer. De fanns överallt och byggde på frivilligt deltagande. Nästan alla invånare deltog i åtminstone en folkkommitté. Kommittéerna sågs av den israeliska militären som ett ”primärt hot”. Alla som var med i folkkommittéerna riskerade tio års fängelse. Men trots mängder av arresteringar fortsatte folkkommittéerna att sprida sig.

Det var inte bara Israel som såg folkkommittéerna som ett hot; det gjorde även *Yassir Arafat* och PLO. De hade kontrollerat den palestinska befrielse rörelsen, men kände att makten gled ur deras händer. Därför försökte Arafat och PLO att diskret montera ned folkkommittéerna och framföra diplomatin som den enda vägen. De var emot civil olydnadsaktioner som t.ex. skattebojkotten i Beit Sahour (se kapitel 5). Med diplomatin som verktyg ägde de initiativet och ingen annan. Efter Osloavtalets undertecknande 1993 ersattes folkkommittéernas direktdemokrati med det gamla systemet med klanöverhuvud. Makten blev mer och mer koncentrerad till *Yassir Arafat*.¹⁴

under de särskilt svåra tider när när myndigheterna inte alls kunde verka. Kommittéer skapades som delade ut uppgifter, t.ex. att köpa mat eller ta hand om säkerheten under de långa utgångsförbuden. Men det gav aldrig upphov till samma stora folkliga engagemang som under den första intifadan. Det berodde delvis på PLO:s motstånd, men framför allt på att palestinierna nu hade egna myndigheter som tog hand om de uppgifter som ockupationsmakten tidigare hade ansvarat för. Eftersom palestinierna nu hade ett begränsat självstyre, var det inte längre lika lätt att utöva civil olydnad direkt mot Israel. Detta är antagligen ett viktigt skäl till att ickevåldskampen under den första intifadan var mycket starkare än under den andra.

Frågor för reflektion:

1. Ingripande är kanske den mest kraftfulla och riskfyllda aktionsformen. Är den också den mest effektiva?
2. Skulle palestiniernas ickevåldskamp kunna ha lyckats bättre med en annan ledare än Yassir Arafat? Vad skulle krävas av en palestinsk ledare för att en ickevåldskamp skulle lyckas?

9. Internationella insatser

Konflikten mellan Israel och Palestina har från första stund varit internationell. Så är det även idag, både från parter som stöttar ockupationen och från de som verkar emot den. Den internationella rörelsen mot ockupationen av Palestina har ökat kraftigt de senaste åren. Några exempel finner du nedan. I detta kapitel blandas Gene Sharps kategorier av ickevåldsmotstånd.

Internationell solidaritet

Efter den andra intifadans start år 2000 bildades den pro-palestinska organisationen International Solidarity Movement (ISM) på initiativ av den palestinska organisationen Palestinian Center for Rapprochement Between People (PCR). ISM bjuder in internationella fredsaktivister för att tillsammans med palestinier utföra olika ickevåldsaktioner.

– Vi behöver det internationella stödet, säger *George Rishmani*, som jobbar på ISM. Medierna är mer villiga att skriva om vad som sker när det finns internationella aktivister med. Dessutom skjuter militären inte i samma utsträckning om det inte bara är palestinier med, förklarar han och tittar mot den grupp engelska aktivister som framför datorerna försöker få ihop de sista pressmeddelandena.

En av ISM:s viktigaste demonstrationer är ljusmarschen som genomförs varje år på juldagen. Då samlas tusentals palestinier och internationella aktivister i Beit Sahour för att marschera för fred.

Sedan fredsprocessen började 1993 har mer än 2 850 palestinska hem förstörts av israeliska bulldozers. Samtidigt har 400 000 bosättare flyttat in i hus på palestinsk mark, bosättningar som är illegala enligt folkrätten. Det finns flera fredsorganisationer som jobbar mot husförstörelsen genom ingripande. Ovan berättades om två av dem: ICAHD och Rabbiner för mänskliga rättigheter. Också ISM jobbar med dessa frågor. Den 16 mars 2003 stod *Rachel Corrie* framför ett palestinskt hus i Rafah, Gaza. Rachel var en 23-årig amerikansk tjej som hade kommit till Palestina som ISM-aktivist för att delta i ickevåldsaktioner. Just denna söndag, den 16 mars, hade Rachel och hennes ISM-kolleger kommit till Rafah för att protestera mot två bulldozers som höll på att förstöra palestinska hus. I två timmar följde de bulldozrarna för att försöka hindra deras framfart. Rachel hade en färgstark orange jacka på sig och var väl synlig för bulldozerförarna. Hon försökte kommunicera genom en megafon för att få förarna att stanna. När hon stod framför ett av husen blev hon överkörd. Hon dog direkt. Israels armé säger att det var en olycka. De ögonvittnen som såg när Rachel blev överkörd hävdar bestämt att det var mord; att föraren medvetet körde över Rachel.

ISM kommer den närmaste framtiden att fokusera på protester mot den nya muren som byggs runt Västbanken. Direktaktioner kommer att göras för att försöka stoppa bygget. Demonstrationer kommer att ske vid checkpoints och vid vägblockeringar. Aktivister kommer att kedja fast sig vid olivträd på de områden som israelerna skövlar för att bygga muren inne på Västbanken.

Som en mamma för osäkra unga soldater

En annan organisation som jobbar med ingripande är CPT, Christian Peacemaker Teams, en nordamerikansk organisation som finns i konfliktområden runt om i världen och har som sin slogan: "Getting in the way" (gå emellan). CPT har funnits i Hebron sedan 1995 och många familjer, organisationer och journalister vänder sig till CPT för att tipsa om var de kan behövas. Det kan vara alltifrån att demonstrera eller tala med soldater till att trösta och stödja efter dödsfall. Och trots att situationen bara blivit värre och värre under deras tid i Hebron, har de inga tankar på att åka därifrån. *JoAnne Lingli* säger att hon nu ännu tydligare ser hur de kan vara till hjälp. Hon är medlem av en CPT-grupp om sju personer som bor inne i Hebron för att förhindra våld och förstörelse. Grunden är ickevåldslig och

handlar om att genom samtal och aktioner få ett slut på våldet och konflikten. En stor del av arbetet är att promenera i staden och att finnas vid vägspärrar för att se vad som händer. JoAnne som är en 65-årig amerikanska har varit i Hebron från och till sedan 1997 och hennes närvaro är känd i staden. Hennes röda keps med CPT-loggan i pannan lyser starkt mot en annars tämligen grå stad. När hon promenerar längst de tomma gatorna nickar några soldater som hälsning och från ett fönster tittar några palestinska kvinnor ut.

– Frid vare med er. Hur har ni det? frågar JoAnne på arabiska och kvinnorna ler och svarar vänligt innan de åter stänger det stora fönstret.

JoAnnes trygghet märks när hon går längst Hebrons gator. Hon ler mot soldaterna och pekar och berättar högljutt om de senaste förstörda husen i staden. Att soldaterna står med stora skjutvapen i händerna tycks inte avskräcka henne.

– Jag har haft många fina samtal med de unga soldaterna. Många är ovetande om vad de faktiskt gör och har aldrig träffat en palestinier på ett normalt sätt. En gång hade jag ett långt samtal med en soldat som berättade om sina problem med flickvännen som han på grund av lumpen var långt ifrån. Jag fick fungera lite som mamma eller kanske mormor, skrattar hon.

Ekumeniska följeslagare efterfrågas

Sedan 2002 har Kyrkornas Världsråd drivit ett internationellt projekt vid namn: Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel (EAPPI). Initiativet har tagits efter en förfrågan från kyrkoledare i Jerusalem. Programmet syftar till att genom internationell närvaro försöka dämpa våldet, ge hopp om att en fredlig lösning är möjlig, främja respekten för folkrätten och höja omvärldens medvetenhet om vad som sker. EAPPI är opartisk i konflikten, men är inte neutrala när det gäller brott mot folkrätten. Följeslagarna ska stödja både den israeliska freds rörelsen och organisationer samt samhällen i Palestina. När detta skrivs har ett 80-tal följeslagare från Europa och Nordamerika varit i tjänst i Israel och Palestina. Kring den svenska insatsen i projektet, kallad Ekumeniska Följeslagarprogrammet (SEAPPI), har ett tiotal kyrkor och kyrkorelaterade organisationer gått samman med Sveriges Kristna Råd som huvudman.

Eva Ernfors och *Barbro Thorén* var ekumeniska följeslagare för Kyrkornas Världsråd 2002. En dag i december åker de från utkanten av Jerusalem in

till staden. De hade varit med och byggt upp ett hus som förstörts av Israel och var på väg tillbaka till innerstaden. Men vägen tillbaka ser inte ut som den gjorde ett par timmar tidigare. En checkpoint har plötsligt satts upp på vägen. Alla bilar stoppas och de som vill passera måste visa ID-handlingar och tillstånd för att komma igenom. De måste svara på frågor om vart de är på väg och varför de färdas på denna väg, trots att de flesta åker här dagligen. Det spelar ingen roll att det är den stora vägen ut ur området; alla ska kontrolleras. Om man inte är uppenbart utländsk, som följeslagarna Eva och Barbro. Då är det bara att traska förbi. Det är en lång kö av bilar som väntar på att köra förbi. En man står längst fram i kön. Han visar sina handlingar och följeslagarna ser på avstånd hur soldaterna rådgör med varandra. Mannen får ta upp händerna på huvudet och soldaterna kroppsvisiterar honom innan han får gå vidare. Efter honom är det två kvinnors tur. De måste snart gå tillbaka samma väg de kom.

Eva går fram till soldaterna, hälsar och berättar att hon kommer från Sverige. Hon är vänlig och frågar soldaterna hur de mår, varför de är där och vad de tycker om det. Att ha en kvinna som skulle kunna vara deras mor stående bredvid checkpointen, gör att de tänker efter lite. Efter en stund lämnar följeslagarna checkpointen och hoppar in i en minibuss som går mot Jerusalem. Nio personer färdas i minibussen och de blir stoppade. En soldat tittar in med huvudet genom dörren och ber om ID-handlingar och tillstånd. Han koncentrerar sig på en kvinna som glömt sin ID-handling. Hon ska till doktorn som bara ligger en bit bort och fick inte med sig sitt ID. Hon visar upp kallelsen till läkaren för soldaten. De andra i bussen är knäpp tysta. Men soldaten nöjer sig inte utan tar med sig kvinnan till en militärbil. Eva följer med. Hon vädjar och ber. ”Varför kan hon inte följa med?”, frågar hon. De står där en lång stund. Soldaten tittar på kallelsen, funderar och funderar. Kvinnan står med huvudet böjt och väntar. Efter en stund kommer de båda tillbaka till bussen, båda med ett leende. Det gick vägen. Alla i bussen pustar ut. ”Det är bra att ni är här”, säger en yngre till Eva och Barbro.

Att påverka från Sverige

Man måste inte åka utomlands för att verka för fred och rättvisa i Israel och Palestina. Det finns flera organisationer som jobbar med dessa frågor i Sverige. En av de kampanjer som nyligen har startats för att bidra till en fredlig lösning kallas HOPP (Häv Ockupationen av Palestina - För en

rättvis fred i Mellanöstern)-kampanjen. Initiativtagare till kampanjen är det Ekumeniska Palestinanätverket som bland annat består av Svenska Kyrkan, Diakonia, Bilda och Kristna Fredsrörelsen. Kampanjen ska bidra till hävandet av aktionen på fem olika sätt: informationsarbete, opinionsbildning, stöd till det Ekumeniska följeslagarprogrammet (se ovan), påtryckningar för att EU ska upphäva frihandelsavtalet med Israel och bojkotta bosättningsprodukter.

De två sista programpunkterna i HOPP-kampanjen har debatterats flitigt i Sverige. Den 4 april 2002 publicerades ett upprop på DN debatt. Det var underskrivet av 34 publicister, akademiker och kulturarbetare, bland andra Bo Forsberg (Diakonia), Magnus Linton (Arena), Claes-Bertil Ytterberg (biskop i Västerås stift) och Anna Åkerlund (Kristna Fredsrörelsen). Skribenterna påpekar att Israel bryter mot sitt handelsavtal med EU på en rad punkter, bland annat genom att sälja produkter producerade på ockuperat område såsom israeliska varor. Dessutom bryter Israel mot avtalets åtaganden vad gäller mänskliga rättigheter. Därför bör EU suspendera handelsavtalet med Israel, menar skribenterna. Upproret manade också till bojkott av varor från ockuperat område.

Ännu ett upprop kom på DN debatt den 18 januari 2003 med rubriken ”Sluta att köpa israeliska varor”. Även här fokuseras på bojkott av bosättningsprodukter. Man uppmanar återigen att bryta det handelsavtal EU har med Israel. Bakom uppropet stod 73 undertecknare, bland andra ärkebiskop KG Hammar och Carl Tham, ambassadör i Berlin. Den sistnämnde fick mycket kritik för att gå emot regeringens linje i frågan.

Svenska Freds- och skiljedomsföreningen gick den 3 maj 2002 ut med en artikel på DN Debatt där de uppmanade den svenska regeringen att stoppa importen av krigsmateriel från Israel. Mellan 1995 och 2001 importerade Sverige krigsmateriel för 330 miljoner kr från Israel. Bara USA och Norge importerar mer krigsmateriel från Israel än vad Sverige gör, och importen pågår fortfarande. Enligt våra riktlinjer för vapenexport är Sverige förhindrat att exportera vapen till Israel eftersom de befinner sig i väpnad konflikt. Däremot finns det inga riktlinjer när det gäller import av vapen. Importen av israeliska vapen har gjort att frågan om vapenimport har tagits upp i riksdagen. En motion av Bernt Ekholm (s), broderskapare som sitter i utrikesutskottet och Carina Hägg (s) samt en motion av Lars Ångström (mp) om riktlinjerna för vapenimport inkom under 2003. Ärendet har gått vidare i kommittén för översyn av krigsmateriellagstiftningen som under

2004 kommer med en rapport som bland annat ska ta upp riktlinjer för vapenimport.

Palestinagrupperna i Sverige och Ung Vänster har haft ”Bojkotta Israel”-kampanjer under en tid. På initiativ av ISM Sverige har det bildats ett nationellt nätverk för bojkott av israeliska varor. Nätverket förespråkar en generell bojkott av israeliska varor. I Norge har bojkotten kommit längre; ingen israelisk frukt importerats längre. Se kapitel 10 för vidare diskussion om bojkott.

Frågor för reflektion:

1. Vad är det som internationell närvaro kan åstadkomma, som inte kan göras lika bra eller bättre av lokala aktörer? Hur bör rollfördelningen och samarbetet se ut?
2. Hur viktigt är det att internationella aktivister stödjer fredsinitiativ på både den israeliska och palestinska sidan?

10. Framtiden?

Israels ockupation av Palestina har pågått i mer än 35 år. Den har bekämpats med både våld och ickevåld och har krävt stora dödsiffror på båda sidor. I denna skrift har vi sett några exempel på vad ickevåldet kan göra, men kan ickevåldet skapa fred och rättvisa för både israeler och palestinier? Vad krävs för att vi ska nå dit och vad kan vi göra för att hjälpa till?

Guy Gillor från Ta'ayush tvivlar inte en sekund när han får frågan: Fungerar ickevåld?

– Självklart. Om palestinerna skulle sluta med självmordsattacker och istället använda ickevåld skulle deras kamp bli mycket mer accepterad, inte minst internationellt. Då skulle trycket på Israel bli så stort att Israel skulle tvingas att dra sig tillbaka.

För Guy är det viktigaste att ändra opinionen och visa att det finns de som tror på fred. Det fungerar som ringar på vattnet. Han berättar att innan han träffade palestinier, förstod han inte att de är precis som han. Det är också viktigt för palestinerna att inte bara träffa israeliska soldater, utan även israeler som är för fred och som kämpar för palestinernas rättigheter.

Ruth El-Raz från Bat Shalom instämmer helt med Guy om ickevåldets effektivitet.

– Om 100 000 palestinier gör som de gjorde i Indien framför den israeliska armén, skulle det ha stor effekt. Men jag har svårt att tro att det kommer att ske. Atmosfären och kulturen är inte likadan här som i Indien, menar hon.

Ruths tro på ickevåld är lika stor som hennes skepticism mot självmordsbombarna.

– Det fungerar som bumeranger. Allt de gör slår tillbaka mot dem själva eftersom Israel slår tillbaka ännu hårdare, säger hon.

Adam Keller, talesman från Gush Shalom poängterar att det också är i Israels intresse att häva ockupationen.

– Vi israeler lever idag enbart på grund av svärdet. Historien har visat att en militärmakt inte överlever. Om vi inte blir accepterade som en granne kommer vi inte att överleva. För vår egen skull måste vi häva ockupationen.

Kellers recept för att häva ockupationen är en ”Gandhi-rörelse”, som han uttrycker det. Massiva protester mot de militära vägspärrarna som skulle fortsätta tills de försvann. Med ickevåld som medel skulle palestinerna ha det moraliska övertaget, menar Keller.

Icke våld eller icke-existens?

Konflikten mellan Israel och Palestina har hållit på i över 50 år. Är det realistiskt att den kan lösas och i så fall hur? *Martin Luther King* sa en gång: *Frågan idag är inte längre mellan våld eller ickevåld. Det är antingen ickevåld eller icke-existens.* Kanske detta gäller för Israel och Palestina också? När detta skrivs är Ariel Sharon och Yassir Arafat ledare för respektive folk. Båda har en militär bakgrund och ett militärt tänkande, vilket inte gynnar en ickevåldslig utveckling. Å andra sidan är det inte alltid ledarna det hänger på. Icke våldet har ofta haft en tendens att stiga upp från folket. I denna skrift har ni läst om många exempel på ickevåld, men också om den djupa rädsla som finns hos både palestinier och israeler.

– Är inte rädsla en av de stora orsakerna till krig? Vi säger att krig är en konsekvens av hat, men en nära granskning avslöjar denna sekvens: först

rädsla, sen hat, sen krig och till slut djupare hat, säger Martin Luther King.

Det kanske är detta som är den stora utmaningen – att bryta rädslan, att öppna upp sig för den andre. Det är den inre kampen. Vi har också den yttre, politiska kampen. Hur kan vi från utsidan bryta våldsspiralen och främja en rättvis fred? Flera förslag har lagts fram i denna skrift, t.ex ekonomisk bojkott. Det är ett av de svåraste ickevåldsverktygen att använda. Under 1990-talet användes det mot Irak i form av en FN-sanktionerad bojkott som dödade omkring en halv miljon barn. Bojkott kan vara ett dödande vapen om det används felaktigt. Ett annat exempel på bojkott är Sydafrika. Bojkotten av Sydafrika började med individer och organisationer som vägrade köpa sydafrikanska varor i protest mot apartheid. Många stater följde sedan samma exempel och bojkottade all handel med Sydafrika, vilket sannolikt bidrog till apartheids fall och införandet av demokrati i Sydafrika.

För Gandhi var bojkotten en av de viktigaste ickevåldsmetoderna i kampen för ett fritt Indien, men han insåg också att bojkotten kunde skapa hat och utsatthet. Tre miljoner arbetare på textilfabrikerna i England blev arbetslösa på grund av att indierna bojkottade brittiska kläderna. Gandhi åkte till fabriksarbetare i England och för att prata med dem. ”Jag känner smärta för det lidande ni får genom er arbetslöshet, men här råder ingen svält som vi har i Indien”, sa Gandhi till arbetarna. Han berättade om kampen för ett fritt Indien och många av dem stödde sedan indierna trots att de själva fick lida för det. Endast bojkott är inte tillräckligt; det krävs också dialog för att öka förståelsen för de aktioner man gör.

Olika ickevåldsstrategier och tankarna bakom

Det krävs en diskussion om hur en bojkott mot israeliska varor ska utformas. I kapitel 9 diskuteras uppmaningen till bojkott av bosättningsvaror. Flera organisationer menar att det är en pedagogisk poäng att betona bojkotten av just bosättningsvaror eftersom man då fokuserar på ockupationen som huvudorsak till konflikten och att bosättningarna är ett tydligt brott mot folkrätten. Man visar att man är emot ockupationspolitiken, men inte emot Israel. Andra hävdar att man bör bojkotta alla israeliska varor. En total bojkott skulle få en större effekt, menar de. När det gällde Sydafrika bojkottades alla sydafrikanska varor, oberoende av vilket område de kom ifrån. Risken med en generell bojkott är att israelerna uppfattar bojkotten som en fiendlig handling och därför blir ännu mer oemottagliga för världens

påtryckningar. Det är här dialogen blir av avgörande betydelse. De som bojkottar måste kommunicera att de är kritiska till landets politik, men att de inte ser landets folk som fiender. Bojkotten är ett ickevåldsverktyg som noggrant behöver analyseras och ständigt utvärderas. Olika ickevåldsmetoder fungerar olika väl i olika kontexter. Men vi måste också våga pröva för att veta om det fungerar. Gandhi kallade det ”att experimentera med sanningen”. De sista orden i denna skrift går till några av Israel och Palestinas ickevåldskämpar.

En enad ickevåldsrörelse krävs

En av de starkaste ickevåldsförespråkarna i Israel/Palestina är Sabeel, det befrielse-teologiska centret i Jerusalem. De sprider ickevåldets tankar i sina publikationer och workshops.

– Problemet, menar *Naim Ateek*, direktor på Sabeel, är att vi inte har någon stark ickevåldsrörelse i landet. Det finns endast öar av ickevåldsmotstånd idag. Vi måste gå samman med en gemensam strategi; då blir motståndet som bäst. Israelerna känner till kraften i ickevåld och de är rädda för att det kommer att ske större aktioner. Idag kan inte det splittrade och lilla ickevåldsmotståndet häva ockupationen, men en enad och stark ickevåldsrörelse skulle vara ett reellt hot mot ockupationen. Det är den enda möjligheten, menar Ateek.

En enad ickevåldsrörelse är möjlig, säger Ateek. Men det händer inte av sig själv. Det behövs resurser, ekonomiskt stöd och många, många människor som ställer upp.

– En enad världsvid kampanj mot ockupationen är det som behövs, menar *Jeff Halper*, direktor på Israeliska kommittén mot husförstörelse. En sådan kampanj lyckades avskaffa apartheid i Sydafrika. Det kan hända här också. Det viktiga är att få folk att förstå att ockupationen är kärnan i konflikten. Vi behöver en kampanj för att sluta investera i Israel. Vi behöver israelisk-palestinska delegationer som åker runt till parlament över hela världen. Det är viktigt att vi alla, från många olika länder, jobbar tillsammans mot samma mål!

Vad kan du göra?

Vår förhoppning är att du efter att ha läst denna skrift ska ha fått någon idé om hur ickevåld kan användas i ett konfliktområde. Kanske vill du också

11. Hemsidor, referenser och noter

Hemsidor

Svenska:

www.krf.se - Kristna Fredsrörelsen

www.peacequest.se - Peacequest

www.palestina.nu - Palestinagrupperna i Sverige

www.jipf.nu - Judar för israelisk-palestinsk fred

www.ism-sweden.org - ISM (International Solidarity Movement) i Sverige

www.fredskultur.nu - Sveriges Kristna Råds Ekumeniska följeslagarprogram

www.bilda.nu - Bilda

www.sensus.se - Sensus

Engelska:

www.pacenow.org.il/English.asp - Fred Nu - den största fredsrörelsen i Israel

www.batshalom.org - feministisk israelisk fredsrörelse

www.p-i-for-nonviolence.org - Palestinians and Israelis for Nonviolence

www.taayush.org - Ta'ayush

www.gush-shalom.org - Gush Shalom

www.ipctnet.org - Israeli Palestinian Conflict Transformation Network

www.sabeel.org – befrielse teologisk organisation

www.palsolidarity.org – International Solidarity Movement

www.rapprochement.org – Palestinian Center for Rapprochement between people

www.prairienet.org/cpt/hebron.php – Christian Peacemaker Team i Hebron

www.eappi.org - det internationella Ekumeniska Följeslagarprogrammet

www.yesh-gvul.org - den första vapenvägrar-rörelsen i Israel

www.planet.edu/~alashlah/feedback/wiam.htm - Wiam

www.icahd.org/eng - Israeliska kommittén mot husförstörelse

www.rhr.israel.net – Rabbiner för mänskliga rättigheter

www.mend-pal.org - Middle East Nonviolence and Democracy

www.womeninblack.net - Kvinnor i svart

www.shministim.org - Ungdoms vapenvägrar rörelsen i Israel

www.matzpun.com - israelisk grupp som verkar för total bojkott av israeliska varor.

www.seruv.org.il/defaulteng.asp - Mod att vägra - ny vapenvägrar-rörelse

www.nonviolence.org/vanunu - Amerikansk kampanj för att befria Vanunu

www.j-c-w.org - Jerusalem Center for Women

www.boikottisrael.no - Norsk bojkotta Israel-sida

lära dig mer och engagera dig för fred och rättvisa för Israel och Palestina? I så fall vill vi rekommendera att du gör det tillsammans med andra. Det är både roligare och kraftfullare. Längst bak i denna bok har vi samlat adresser till intressanta hemsidor. Där kan du få mer information och tips på hur man kan engagera sig. Referenslistan i slutet ger dig några tips på fördjupning i ämnet.

Frågor för reflektion:

1. Ruth tror inte på en stor ickevåldsrörelse bland palestinierna likt Gandhis rörelse i Indien eftersom ”atmosfären och kulturen inte är likadan här som i Indien. Har Ruth rätt när hon påstår att ickevåldsaktioner beror på atmosfär och kultur?
2. Vad krävs för att skapa en massiv och enad ickevåldsrörelse i Israel och Palestina?

Referenser

Ackerman, Peter och Duvall, Jack, *A force more powerful – a century of nonviolent conflict*, Palgrave, 2000.

Carey, Roane och Shainin, Jonathan (red), *The Other Israel – Voices of Refusal and Dissent*, The New Press, 2002.

Gvirtz, Amos (red), *Nonviolent Possibilities for the Palestinian-Israeli Conflict*, Palestinians and Israelis for Nonviolence, 1998.

Harak, G. Simon (red), *Nonviolence for the third Millenium*, Mercer University Press, 2000.

Lönnqvist, Lena, *Vad ska prioriteras för fredsbyggande i Israel/ Palestina*,

Broderskap, 2003.

Malm, Andreas, *Bulldozers mot ett folk - om ockupationen av Palestina och det svenska sväket*, Agora, 2002.

Shalice, Jane och Peter Hounam (red), *Voices for Vanunu – Papers from the international conference*, Tel Aviv, October 1997. Utgiven av “The campaign to free Vanunu”.

Sharp, Gene, *The Politics of Nonviolent Action*, Extending Horizons Books, 1973.

www.pipa.org/OnlineReports/IsrPalConflict/NVINT2/NVINT2.pdf
- *The potential for a Nonviolent Intifada 2* – Program on International Policy Attitudes (PIPA) och Search for common ground.

Noter

1 The New Intifada – resisting Israel’s apartheid. Redaktör: Roane Carey, 2001.

2 The New Intifada – resisting Israel’s apartheid. Redaktör: Roane Carey, 2001.

3 The Potential for a Nonviolent Intifada – A study of Palestinian and Israeli Jewish Public Attitudes by Steven Kull, Search for Common ground and PIPA (Program on international Policy Attitudes).

4 The Potential for a Nonviolent Intifada 2– Second in a Series of Studies on Palestinian and Israeli Jewish Public Attitudes by Steven Kull, Search for Common ground and PIPA (Program on international Policy Attitudes).

5 JMCC Public Opinion Polls, oktober, 2002

6 The Potential for a Nonviolent Intifada – A study of Palestinian and Israeli Jewish Public Attitudes by Steven Kull, Search for Common ground and PIPA (Program on interna-

tional Policy Attitudes).

7 www.peace.ca/genesharp.htm

8 Bulldozers mot ett folk av Andreas Malm.

9 A force more powerful – a century of nonviolent conflict,
Peter Ackerman och Jack Duvall, Palgrave, 2000.

10 Vad ska prioriteras för fredsbyggande i Israel-Palestina?
av Lena Lönnkvist

11 Voices for Vanunu – papers from the international conference, Tel Aviv, October 1997. An international Symposium of experts and Whistleblowers. Chaired by Professor Joseph Rotblat.

12 www.ica hd.org

13 The Other Israel, red. Roane Carey och Jonathan Shainin

¹⁴ Bulldozers mot ett folk, Andreas Malm.

Kristna Fredsrörelsen

172 99 Sundbyberg

besöksadress: Starrbäcksgatan 11

tel 08-453 68 40, fax 08-453 68 29

kristna.freds@krf.se

www.krf.se